

Agendapunt 6: Notitie aanwijzing waterlichamen KRW LBOW 2003-8

Aan: Landelijk Bestuurlijk Overleg Water (LBOW)

Van: Regiegroep Water

Datum: 28 november 2003

**Bijlagen: achtergrondnotities oppervlakte waterlichamen en
grondwaterlichamen de rapportage typologie staat op website:
www.kaderrichtlijn-water.nl onder downloads.**

Het LBOW wordt gevraagd kennis te nemen van de inhoud van deze notitie en te besluiten over de in de tekst aangegeven punten.

1. Algemeen

De Kaderrichtlijn Water (KRW) introduceert een aantal nieuwe begrippen in ons waterbeheer. Zo introduceert de KRW de term *waterlichaam*. Een waterlichaam is de kleinste basiseenheid waarvoor doelstellingen moeten worden geformuleerd en waarvoor moet worden nagegaan in hoeverre de doelstellingen zijn bereikt. De waterlichamen vormen ook de basis voor de beschrijving die begin 2005 naar Brussel moet worden gerapporteerd. Het gaat hierbij om een *voorlopige* aanwijzing; de definitieve begrenzing van waterlichamen met bijbehorende doelstellingen vindt plaats in de stroomgebiedbeheersplan in 2009.

Het waterlichaam is overigens niet automatisch het niveau waarop alle KRW-activiteiten moeten worden uitgevoerd, zoals de monitoring of de inventarisatie van alle belastingen en effecten. Hiervoor mogen waterlichamen worden geclusterd, of mag een representatief waterlichaam worden gekozen uit een grotere hoeveelheid waterlichamen. Ook de rapportage naar Brussel hoeft niet alle individuele waterlichamen te bevatten. Daarvoor kunnen ook waterlichamen worden samengenomen. Echter, voor het bepalen van de doelstellingen moeten wél individuele waterlichamen worden beschouwd. De waterbeheerders moeten zelf, volgens de systematiek van de Kaderrichtlijn Water, hun waterlichamen aanwijzen, voor zowel oppervlaktewater als grondwater. De waterbeheerders zijn hier reeds voortvarend mee aan de slag gegaan. De eerste resultaten zijn inmiddels beschikbaar. Deze notitie schetst een stand van deze resultaten, en vraagt het LBOW te besluiten over de bovengekomen discussiepunten. Hiermee kunnen de waterbeheerders hun werk vervolgen teneinde tijdig aan de Europese verplichtingen te kunnen voldoen.

2 Oppervlaktewaterlichamen

Een oppervlaktewaterlichaam is volgens de KRW “van aanzienlijke omvang, zoals een meer, een waterbekken, een stroom, een rivier, een kanaal, een deel van een stroom, rivier of kanaal, een overgangswater of een strook kustwater” (artikel 2 van de Kaderrichtlijn). De waterbeheerders hebben allen voorlopig hun oppervlaktewaterlichamen aangewezen. Dit resulteert in zo'n 1000

oppervlaktewaterlichamen voor heel Nederland.

De Europese *guidance* geeft een aantal randvoorwaarden voor de aanwijzing van oppervlaktewaterlichamen. Misschien wel de belangrijkste randvoorwaarden zijn die ten aanzien van één type en homogene belasting maakt het noodzakelijk om een relatief groot aantal waterlichamen te onderscheiden. Minder dan 800 à 1000 waterlichamen is in Nederland feitelijk niet reëel (ook in de andere landen is geconstateerd dat er sprake zal zijn van zeer grote aantallen waterlichamen).

Daarnaast zijn er nog specifieke keuzes te maken die van belang zijn voor de administratieve belasting. Bij het hierna volgende voorstel is het volgende overwogen:

1. coördinatie is gewenst omdat een te zeer verscheiden beeld afstemming bij verdere uitwerking bemoeilijkt en onnodig kritische vragen bij de Commissie kan oproepen;
2. een relatief grove benadering beperkt de administratieve lasten in deze fase en sluit daarmee beter aan bij het bestaande beheer;
3. de definitieve begrenzing van de waterlichamen vindt plaats in het stroomgebiedbeheersplan. Een latere verfijning lijkt eenvoudiger en beter uit te leggen dan later grover maken.

Er is niet gekozen om een zeer expliciete koppeling te leggen met de functies van het gebied. In de praktijk zal dat wel al aan de orde komen wanneer grotere eenheden natuur hun eigen geïsoleerde waterbeheer hebben. Kleine postzegels natuur die verder in landbouwgebieden liggen zullen bij deze benadering echter niet apart als waterlichaam worden beschouwd. Wanneer bij de uitwerking van doelen en maatregelen dat toch wenselijk blijkt, kan later worden verfijnd in het stroomgebiedbeheersplan.

1. Het LBOW neemt kennis van de volgende EU-geharmoniseerde randvoorwaarden:

Conform de systematiek van de KRW/guidance

1. een waterlichaam is een oppervlaktewater in de fysieke zin van het woord, maar kan verschillende grootte hebben;
2. een waterlichaam is van één categorie en één type, en heeft daarmee één referentietoestand; dit komt erop neer dat voor elk waterlichaam een aparte doelstelling wordt geformuleerd.
3. een waterlichaam heeft een min of meer homogene belasting en (dus) toestand;
4. beschermd gebieden hoeven niet als apart waterlichaam te worden aangewezen; zij kunnen, als beschermd gebied, onderdeel zijn van een waterlichaam. Een beschermd gebied mag wel als apart waterlichaam worden aangewezen als dit zinvol wordt geacht.

2 Het LBOW wordt gevraagd in te stemmen met de landelijke randvoorwaarden voor het aanwijzen van oppervlaktewaterlichamen:

5. samenhangende vlakvormige elementen mogen samen tot één waterlichaam worden bestempeld (b.v. de Loosdrechtse Plassen = één waterlichaam);
6. een waterlichaam kan bestaan uit een 'virtueel vlak'
 - a. bestaande uit losstaande elementen (b.v. alle Brabantse vennen)
 - b. waarbinnen minimaal 80% van de waterlopen tot eenzelfde type behoort.

Vanuit Brussel is het voorlopige signaal afgegeven dat de specifieke Nederlandse keuzes aanvaardbaar zijn, zolang Nederland transparant is in haar keuzes, en niet probeert om bepaalde negatieve aspecten via deze weg te willen verbloemen.

De 1000 waterlichamen zijn nog niet alle met deze randvoorwaarden aangewezen. Echter, met deze randvoorwaarden wordt ingeschat dat het aantal waterlichamen voldoende onderscheidend is om de doelstellingen volgens de KRW-methodiek zinvol te kunnen formuleren en te kunnen toetsen.

Anderzijds wordt verwacht dat door selectie en aggregatie van waterlichamen de administratieve belasting voor bijvoorbeeld monitoring en rapportage, binnen de perken blijft.

3. Het LBOW wordt gevraagd om te bevestigen dat het bestuur van de waterbeheerders de (voorlopige) begrenzing en omvang van de waterlichamen in de regio vaststelt. Deze begrenzing wordt voorgelegd aan de Staatssecretaris van V&W als eindverantwoordelijke.

Typologie

Als het waterlichaam eenmaal is aangewezen, dan moet de volgende stap worden uitgevoerd: elk waterlichaam moet worden ingedeeld in een bepaald watertype. Deze stap is belangrijk, omdat uiteindelijk de ecologische doelstelling moet worden bepaald per waterlichaam. De ecologische doelstelling per waterlichaam hangt af van het type waartoe het waterlichaam behoort. In natuurlijke stromende wateren komen andere planten en dieren voor dan in natuurlijke stagnante wateren, zodat de ecologische doelstelling verschillend is. Daarnaast spelen andere factoren, zoals de menselijke beïnvloeding, een rol bij de bepaling van de ecologische doelstelling. Het bepalen van de ecologische doelstelling is daarmee een beleidsmatige keus die door de waterbeheerders zelf wordt genomen. De typologie zelf is niet van beleidsmatige aard, maar kan beschouwd worden als een (technisch) hulpmiddel voor de karakterisering van het waterlichaam.

Binnen een stroomgebied moet voor de typologie eenzelfde benadering worden gehanteerd. Tot de komst van de KRW hanteerden de waterbeheerders hiervoor verschillende benaderingen. Geen enkele typologie voldeed daarbij helemaal aan de eisen van de KRW. In opdracht van de nationale werkgroep Doelstellingen Oppervlaktewater, waarin alle relevante partijen zijn vertegenwoordigd, is een nieuwe typologie voor heel Nederland ontwikkeld. Daarbij is uitgegaan van systeem B van de KRW, een systeem dat de lidstaten ruimte biedt om op basis van een aantal verplichte parameters een eigen classificatie te ontwikkelen. Systeem A, een onflexibele indeling, sloot onvoldoende aan bij de bestaande indelingen in Nederland.

De nieuwe typologie is een combinatie van de bestaande typologieën die tevens *KRW-proof* is. Er worden 55 natuurlijke en kunstmatige watertypen onderscheiden, volgens welke alle Nederlandse wateren ingedeeld kunnen worden. Deze indeling sluit tevens aan bij de werkwijze in de ons omringende landen.

Medio dit jaar is het voorstel voor de typologie in een workshop met alle waterbeheerders besproken. De waterbeheerders konden doorgaans goed uit de voeten met deze typologie; wel zijn enkele kleine wijzigingen doorgevoerd. Het voorstel voor de typologie, alsmede de wijzigingen, zijn in te zien op de website www.kaderrichtlijnwater.nl.

Bij het voorstel is het volgende overwogen:

1. Het is inefficiënt voor elke regio een eigenstandige typologie te ontwikkelen die voldoet aan de eisen van de KRW.

Landelijke coördinatie is noodzakelijk omdat de doelen voor de waterlichamen in formele regelgeving moeten worden vastgelegd:

2. Methode A van de KRW sluit onvoldoende aan bij de bestaande beheerpraktijk, terwijl methode B wel die flexibiliteit biedt en ook aansluitend bij de bestaande praktijk is ontwikkeld.

4. Het LBOW wordt gevraagd in te stemmen met de voorgestelde typologie van de Nederlandse wateren

Gezien de vereisten van de KRW is het van belang dat heel Nederland de voorgestelde typologie hanteert. Toch is enige flexibiliteit gewenst wanneer in de praktijk onverhoopt problemen optreden. Er moet dan ruimte bestaan kleine aanpassingen door te voeren. Teneinde te voorkomen dat de problemen pas in een (te) laat stadium aan het daglicht treden, is het gewenst dat de regio's tijdig deze problemen aanmelden. Voorgesteld wordt dat dan na accordering door het LBOW, afwijking op de voorgestelde typologie, mogelijk moet zijn.

Op deze wijze wordt aangesloten bij het derde afwegingselement: maximale afwegingsruimte en flexibiliteit ingevuld.

5. Het LBOW wordt gevraagd in te stemmen met dat afwijking op de typologie slechts mogelijk is na accordering door het LBOW.

3. Grondwaterlichamen

Aanwijzing grondwaterlichamen

Net als voor oppervlaktewater moeten ook grondwaterlichamen worden aangewezen. Grondwaterlichamen zijn de basiselementen voor o.a. het formuleren van grondwaterdoelstellingen. Voor de begrenzing van grondwaterlichamen zijn geen criteria en stappen geformuleerd. Deze moeten worden afgeleid uit de KRW en de bijbehorende toelichting in de Europese *guidance on Waterbodies*. Dit onderwerp wordt nog niet voor definitieve besluitvorming voorgelegd. Het wordt hier behandeld gezien de relatie met oppervlaktewaterlichamen en een richtinggeevende uitspraak voor verdere uitwerking.

De begrenzing en karakterisering van de grondwaterlichamen wordt op nationaal niveau voorbereid door de werkgroep Grondwater, in nauwe afstemming met de regionale productteams grondwater. Deze deskundigen hebben inmiddels een aantal criteria geformuleerd en daaruit volgende opties geformuleerd voor de aanwijzing van de grondwaterlichamen. Samenvattend komt het erop neer dat wordt gewerkt van grof naar fijn: in eerste instantie wordt nu een beperkt aantal waterlichamen aangewezen. Later kunnen meer grondwaterlichamen worden aangewezen als dit op grond van aanvullende informatie (monitoring, uitwisseling internationale ervaringen) noodzakelijk wordt geacht. Dit zou resulteren in zo'n 13 tot 20 grondwaterlichamen verspreid over de vier stroomgebiedsdistricten.

Teneinde te toetsen of de ingeslagen weg de juiste is die vervolgd kan worden, wordt het LBOW gevraagd zich uit te spreken over de volgende criteria en de daaruit voortvloeiende opties:

6. Het LBOW stemt ermee in om voor de aanwijzing van grondwaterlichamen de lijn van “grof” naar “fijn” te volgen en dat als basiscriteria worden gehanteerd: (geo)hydrologische, bestuurlijke en geologische/ milieukundige criteria en de splitsing tussen zoet en brak/zout water. Daarmee zullen er in Nederland 13 tot 20 grondwaterlichamen worden aangewezen, verspreid onder de 4 stroomgebiedsdistricten.

In dit voorstel worden in de diepte geen grondwaterlichamen onderscheiden, maar worden binnen één grondwaterlichaam 3 diepteniveaus onderscheiden. Dit is van belang voor het monitoringnetwerk, omdat eventuele verontreinigingen doorgaans als eerste in het bovenste grondwater binnendringen. Het nemen van eventuele maatregelen wordt dan afgestemd op de toestand van het bovenste grondwater (zgn. early warning system).

In dit voorstel worden beschermde gebieden niet per definitie apart als grondwaterlichamen aangewezen. Wel wordt de indeling van grondwaterlichamen getoetst aan de ligging van beschermde gebieden en wordt voor alle gebieden bekeken of aanwijzing van het beschermde gebied als grondwaterlichaam een aantoonbare meerwaarde oplevert. De Nederlandse delegatie zal dit standpunt in Brussel blijven sonderen bij de lidstaten en de Commissie.

Het voorstel behelst tevens dat oppervlaktewaterlichamen voorshands niet één op één worden doorvertaald naar grondwaterlichamen. Op basis van voortschrijdend inzicht tijdens het karakteriseringsproces wordt bekeken of aanwijzing van aparte grondwaterlichamen een aantoonbaar meerwaarde oplevert.

Drinkwateronttrekkingspunten

De aanwijzing van grondwaterlichamen die voor de onttrekking van voor menselijke consumptie bestemd water worden gebruikt, levert nog vraagpunten op. Deze grondwaterlichamen krijgen namelijk extra doelstellingen opgelegd, waarbij nog niet helder is of deze doelstellingen voor een deel van het grondwaterlichaam gaan gelden, of voor het hele grondwaterlichaam. Er zijn verschillende opties denkbaar, waarbij in het ene geval afzonderlijke grondwaterlichamen voor iedere onttrekking voor menselijke consumptie kunnen worden aangewezen (optie 1). Dit zou tot gevolg hebben dat er zo'n 450 grondwaterlichamen zouden bijkomen. Een andere optie is om een aantal afzonderlijke grondwaterlichamen te clusteren (optie 2), tot naar schatting zo'n 150 tot 200 grondwaterlichamen. Ook is een optie om te blijven uitgaan van grote grondwaterlichamen (conform het voorstel aan LBOW onder punt 6), maar daarbinnen beschermingszones voor extra bescherming aan te geven (optie 3).

De beleidsmatige en juridische implicaties van beide voorstellen zijn evenwel nog niet helder.

7. Het LBOW wordt gevraagd in te stemmen met het voorstel om opties 1/2 en 3 verder uit te werken voor definitieve besluitvorming in maart 2004.

Dit impliceert dat de Werkgroep Grondwater optie 3 uitwerkt en dat de provincies (via de RBO's) worden gevraagd optie 1/2 uit te werken. In maart 2004 wordt aan het LBOW een keuze uit beide opties voorgelegd t.b.v. definitieve aanwijzing en karakterisering van de grondwaterlichamen en opname in het Register voor Beschermde gebieden.

Aansluitend op 7. wordt de Werkgroep Wetgeving gevraagd de juridische haalbaarheid te toetsen om het aantal genoemde grondwaterlichamen te beperken door de onttrekkingspunten deel te laten uitmaken van de geformuleerde grondwaterlichamen. Tevens wordt daarmee de Nederlandse delegatie opgedragen de (juridische) consequenties van deze optie bij de Europese Commissie te toetsen.